

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Для дітей дошкільного віку щорічно проводяться екскурсії до школи: відвідують шкільний майданчик, бібліотеку школи, комп'ютерний клас, шкільну їдальню, трудову майстерню. Організована шефська допомога школярів – виготовлення іграшок для дошкільників на уроках трудового навчання та обслуговуючої праці; виставка поробок з природного матеріалу «Карнавал осінніх барв», «Гарбузове диво», «Ми діти твої, Україно!», виготовлення ялинкових прикрас. Проводиться цикл занять «Введення в шкільне життя».

Таким чином, наступність в умовах навчально-виховного комплексу дозволяє реалізувати єдину лінію гармонійного розвитку дитини на етапах дошкільної та початкової ланок освіти. Навчально-виховний процес спрямований на становлення особистості дитини та розвиток її компетентності.

Література:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». – К. : Світлич, 2008. – 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999. – С. 6–7.
3. Деркач В. Актуальні питання наступності // Початкова школа. – 2005. – №10. – С. 7.
4. Савченко О. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти // Дошкільне виховання. – 2000. – №11. – С. 4–5.
5. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка: – К. : Радянська школа, 1978. – 264 с.
6. Уфімцев С. Наступність у навчально-виховному комплексі // Початкова школа. – 2005. – № 12. – С.10–12.

Юрченко Н. В., Божкевич С. П.*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

Статтю присвячено проблемі інформаційної культури педагогічного колективу в сучасних умовах освітнього простору та окреслено нові підходи до формування інформаційної компетентності педагогів, розкрито поняття інформаційно-комунікаційної культури та її складових.

Нині на розвиток освітньої галузі в Україні суттєво впливають економічні зміни та становлення інформаційного суспільства. Тому одним із головних завдань освіти сьогодні є підготовка учнів до швидкого сприйняття й опрацювання великих обсягів інформації, озброєння їх сучасними засобами та технологіями роботи, формування в них інформаційної культури. А, з іншого боку, актуалізується проблема підготовки педагогічних кадрів до успішного використання новітніх технологій, тобто формування в педагогів спеціальних інформаційно-комунікаційних компетентностей.

Метою цієї статті є розкриття змісту і структури поняття «інформаційна культура», визначення ефективних підходів до

---

* © Юрченко Н. В., Божкевич С. П.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

формування інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів.

Інформаційна культура (англ. *Information culture*) – у широкому значенні – це сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивні взаємодії етнічних і національних культур, а також сполученість у загальному досвіді людства; у вузькому – сукупність знань та вмінь з ефективної інформаційної діяльності, тобто такої, яка досягає поставленої цілі.

Поняття «інформаційна культура» підкреслює зв'язок інформаційного світу з духовною культурою особистості, цілісність єдиного розуміння культури, окремі аспекти якої привертати увагу дослідників у різні періоди розвитку людського суспільства. Інформаційна культура – це сукупність духовних цінностей у сфері інформаційних відносин, створених людством упродовж його історії. Основна тенденція в динаміці формування поняття «інформаційна культура» пов'язана з фундаментальністю і багатоаспектністю її розгляду не тільки як феномена, визначеного умовами науково-технічного прогресу, електронними засобами переробки, зберігання і передачі соціальної інформації, а перш за все як діяльній інфраструктури, що пронизує всі епохи і цивілізації, усі сфери людської діяльності і всі шаблі розвитку людини як соціальної істоти.

Наголосимо, що поняття «інформаційна культура» є багатоаспектним і різноплановим. На думку Н.В. Баловсяка, М.М. Назаренка, інформаційна культура «...переважно асоціюється або із техніко-технологічними аспектами інформатизації, оволодінням навичками роботи з персональним комп'ютером, або із засвоєнням правил користування довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки, алгоритмів пошуку у традиційних (рідше – електронних) каталогах» [1, с. 5]. У свою чергу, Р.С. Гуревич наголошує, що «...рівень інформаційної культури людини визначається не лише засвоєними нею знаннями та набутими вміннями в галузі інформаційних процесів і комп'ютерних дисциплін, а також здатністю існувати в інформаційному суспільстві, якому зокрема притаманні новизна, швидкоплинність» [3, с. 355].

Поняття «інформаційна культура» тісно пов'язане із поняттям «інформаційна компетентність», яка являє собою компетентність індивіда в роботі з інформацією, а також комп'ютерну компетентність – вміння працювати з комп'ютером та інформаційними технологіями [5].

Поняття «інформаційна компетентність» достатньо широке і визначається на сучасному етапі розвитку педагогіки неоднозначно (В.Л.Акуленко, Н.В.Баловсяк, М.Г.Дзугоєва, О.Б.Зайцева, А.Л.Семенов, Н.Ю.Таїрова, О.М.Толстих). У дослідженнях учених поняття «інформаційна компетентність» трактується як: складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь в галузі інноваційних технологій і певного набору особистісних якостей [4, с. 21];

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

нова грамотність, до складу якої входять уміння активної самостійної обробки інформації людиною, прийняття принципових нових рішень у непередбачених ситуаціях з використанням технологічних засобів [6, с. 7].

Дослідженням у галузі інформаційно-комунікаційної компетентності присвячені роботи Н.І.Гендіної, Ю.С.Зубова, С.Д.Каракозова, О.А.Кизика, В.С. Назаренка, Н.Х.Насирової, В.А.Фокеева та інших.

Ряд учених розглядає інформаційну компетентність як складову професійної компетентності. Так, О.В. Хуторської [8] і С.В. Тришина [7] вважають інформаційну компетентність однією з ключових компетентностей, що має об'єктивну і суб'єктивну сторони. Авторі підкреслюють, що інформаційна компетентність має внутрішню логіку розвитку, яка не зводиться до підсумовування її підсистем (елементів) і логіки розвитку кожної підсистеми окремо, а до задач розвитку інформаційної компетенції відносять збагачення знаннями і вміннями з галузі інформатики й інформаційно-комунікаційних технологій; розвиток комунікативних, інтелектуальних здібностей; здійснення інтерактивного діалогу в єдиному просторі.

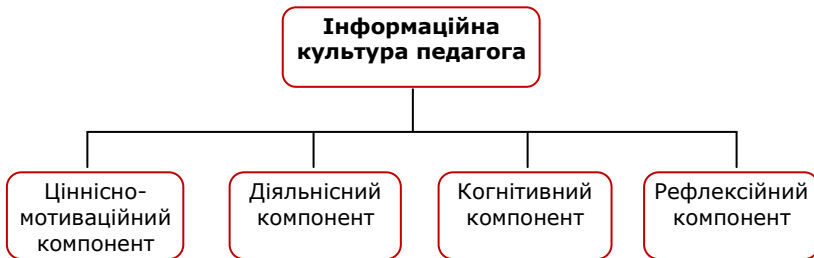
Термін «інформаційна компетентність» відноситься до ключових термінів освітніх стандартів другого покоління. За допомогою реальних об'єктів (телевізор, телефон, комп'ютер, факс) та інформаційних технологій (Інтернет, електронна пошта, ЗМІ) формується вміння самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, опрацьовувати, зберігати та передавати її. Найбільш значущими в організації навчального процесу на різних рівнях освіти будуть навички роботи з різними джерелами інформації. В умовах сьогодення педагог перестає бути єдиним носієм інформації. Тому потрібне змінити позицію учня. Він повинен почати вчитися у викладача, а не отримувати від нього готові знання. Орієнтація навчального процесу на використання різних джерел інформації сприятиме формуванню в учнів критичного ставлення до інформації, навичок порівняння, аналізу, інтерпретації, роботи з текстом.

На наш погляд, інформаційна культура педагогів передусім передбачає їхню здатність використовувати апаратні засоби інформаційних технологій, а також ефективно працювати з інформацією в електронному та друкованому варіантах (швидко її знаходити та раціонально опрацьовувати). Згідно з цими науковими положеннями, ми вважаємо, що інформаційну культуру вчителя можна представити таким чином (рис. 1).

Ціннісно-мотиваційний компонент включає мотиви, мету, потреби в професійному навчанні, вдосконаленні, самовихованні, саморозвитку, ціннісні установки актуалізації в професійній діяльності, стимулює творчий прояв особи в професійній діяльності. Він передбачає наявність інтересу до професійної діяльності, який характеризує потребу людини в знаннях, в оволодінні ефективними способами організації професійної

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

діяльності. Також ціннісно-мотиваційний компонент включає мотиви здійснення педагогічної діяльності, спрямованість на передачу суми знань і розвиток особистості учнів.

Рис. 1 Структура інформаційної компетентності

Когнітивний компонент повинен забезпечити вільне володіння вчителем навичками опрацювання інформації та роботи з інформаційними об'єктами, які відповідно впливають на навички вдосконалення професійних знань і вмінь, знання міжпредметних зв'язків і т.д. Рівень розвитку когнітивного компоненту визначається повнотою, глибиною, системністю знань вчителя в його предметній області.

Діяльнісний компонент – це активне застосування інформаційних технологій і комп'ютера в професійній діяльності як засобів пізнання й розвитку інформаційної культури, самовдосконалення і творчості, а також виховання подібних якостей у своїх учнів. Комунікативна складова цього компоненту виявляється в умінні встановлювати міжособистісні зв'язки, вибрати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, опанувати засоби вербального й невербального спілкування.

У діялісному компоненті інформаційної культури педагога, можна виділити два рівні: базовий і предметно-орієнтований. Під базовим рівнем розуміється інваріант знань, умінь і досвіду, необхідний учителеві для вирішення освітніх завдань, перш за все, засобами комп'ютерних технологій загального призначення. На цьому рівні інформаційна культура включає використання інформаційних технологій сучасного суспільства (комп'ютерних, мультимедійних Інтернет, електронних засобів масової інформації, мобільних телефонів і т.п.) для пошуку, доступу, зберігання, вироблення, представлення обміну інформацією, а також комунікацію між людьми і роботу в Інтернеті.

Предметно-орієнтований рівень передбачає освоєння і формування готовності до впровадження в освітню діяльність спеціалізованих технологій і ресурсів, розроблених відповідно до вимог змісту того або іншого навчального предмета. Зміст предметно-професійної компетенції вчителя безпосередньо залежать від потреб його предметної галузі. Вивчення тих чи інших комп'ютерних технологій та засобів повинно бути зумовлено потребами вчителя в його професійній діяльності.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Тому загального змісту даного компоненту компетентності навести неможливо – він має складатися відповідно до потреб кожної навчальної групи.

Сфера рефлексійного компонента інформаційної культури вчителя визначається ставленням вчителя до себе і до світу, до своєї практичної діяльності та її здійснення. Вона включає самосвідомість, самоконтроль, самооцінку, розуміння власної значущості в колективі і розуміння результатів своєї діяльності, відповідальності за результати своєї діяльності, пізнання себе і самореалізації в професійній діяльності через засоби ІКТ. Розвиток кожного компоненту інформаційної культури пов'язаний із формуванням його характеристик і властивостей як частини цілісної системи.

Як свідчить освітня практика, загальний стан інформаційної культури учнівської молоді не можна визнати задовільним. На уроках з одного предмета учні не вміють застосовувати знання, набуті на уроках з інших предметів. Як правило, випускники шкіл виявляються безпорадними, розв'язуючи типові інформаційні завдання: не знають складу бібліотечних каталогів і картотек, їх специфічних особливостей під час пошуку інформації, не обізнані з алгоритмами розв'язання пошукових завдань. Не володіють методикою виконання інформаційних запитів, не спроможні грамотно оформити результати пошуку тощо. Найбільш тривожним симптомом, що характеризує низький рівень інформаційної культури школярів, є те, що вони не визнають власної некомпетентності в галузі інформаційної діяльності. Не уявляють цінності спеціальних знань і навичок інформаційного самообслуговування, не розуміють, яку реальну допомогу ці знання та навички можуть надати їм у різних сферах практичної діяльності: навчальній, науково-дослідній, самоосвітній, на дозвіллі.

Тому для навчального закладу організація інформаційної освіти та підвищення інформаційної культури особистості є проблемою першорядної важливості, а самі викладачі та бібліотекарі стають ключовими постатями, від яких у першу чергу залежить справа реального підвищення рівня інформаційної культури молоді, котра навчається.

Прищепити смак до систематичного застосування інформаційно-комунікаційних та інноваційних педагогічних технологій, мультимедіа й Інтернету в повсякденному житті стало першочерговим завданням також і для Херсонських шкіл – спеціалізованої I-III ступенів № 54 з поглибленим вивченням іспанської та інших іноземних мов та загальноосвітньої I-II ступенів № 2 – Херсонської міської ради.

Формування інформаційної культури педколективу є невід'ємною частиною системи методичної роботи. Структура формування інформаційної культури педагогів може виглядати так (рис.2):

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Рис. 2 Структура формування інформаційної культури педагогів

У результаті використання інформаційних комп'ютерних технологій у системі методичної роботи педагога вчать здійснювати пошукову та інформаційно-аналітичну діяльність; прогнозувати організаційні та педагогічні можливості іннова-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

ційних освітніх засобів; оцінювати якість освітніх сайтів у мережі Internet і ступінь інформативності педагогічної складової сайту; оцінювати якість засобів і форм представлення інформаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу в глобальній мережі Internet; проектувати навчально-виховний процес з використанням ресурсів мережі; розробляти конкретні методичні рекомендації з їх застосування у фаховій діяльності; використовувати ресурси Internet для методичного забезпечення навчального процесу; прогнозувати ефективність засобів організації навчально-пізнавальної, творчої та ігрової діяльності учнів на основі інноваційних комп'ютерних технологій; використовувати можливості мережі для підвищення своєї кваліфікації викладача у системі дистанційного навчання; використовувати передовий педагогічний досвід використання телекомунікацій [3, с.222].

На нашу думку, перспективна система методичної роботи школи має на меті не тільки озброювати вчителя знаннями, але й унаслідок постійного і швидкого відновлення знань у нашу епоху, формувати потребу в самостійному неперервному оволодінні ними, уміння і навички самоосвіти, а також самостійний і творчий підхід до отримання знань протягом всього активного життя. Така система буде надавати викладачу різноманітні освітні послуги, що дозволяють вчитися неперервно, забезпечувати можливість одержання післядипломної і додаткової освіти.

У процесі проведення дослідження ми з'ясували, що запровадження інноваційних технологій у систему методичної роботи школи, коли комп'ютерні засоби використовуються разом з традиційними, сприяє оновленню і поглибленню професійних педагогічних знань та вмінь, підвищенню якості перепідготовки вчителів.

Інформаційна культура вчителя включає здатність ефективно працювати з інформацією, вибудовувати послідовність вирішення проблеми, використовувати програмне забезпечення, що допускає розширення, і прикладні методи, специфічні для даної дисципліни, поєднуючи їх з методикою викладання, заснованою на індивідуальній роботі з учнями. Застосовуються і колективні методи роботи у формі проектів, що сприяє глибшому розумінню учнями ключових понять і їх використання при вирішенні складних проблем реального миру. При роботі в рамках спільних проектів вчитель використовуватиме мережеві ресурси, що допомагають учням співпрацювати, отримувати інформацію, установлювати контакти з фахівцями з інших установ для проведення аналізу і пошуку вирішень вибраних проблем.

Учителі повинні також використовувати інформаційно-комунікативні технології для складання і моніторингу індивідуальної і колективної роботи учнів над виконанням запланованої роботи. Вони підтримуватимуть контакти з фахівцями і іншими

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

вчителями, використовуючи мережні ресурси для доступу до інформації, контактів з колегами й іншими фахівцями, підвищуючи при цьому свій професійний рівень.

У школі існує комп'ютерна мережа, до якої підключено всі комп'ютери навчального закладу. Підключення до Інтернету дає можливість отримувати інформацію про новітні технології та використовувати в повсякденному житті. За допомогою електронної пошти можливо обмінюватись інформацією з різними організаціями, листуватись, обмінюватись думками й ідеями.

Наявність мультимедійних систем, інтерактивних дошок, проекторів відкриває великі можливості вчителів зробити процес навчання цікавішим, корисним та більш ефективним. Використання Інтернету на уроці дає змогу зазирнути в безмежний інформаційний світ, долучитися до всесвітнього досвіду, спонукає учнів до самовираження.

Сьогодні важливо не стільки володіти певним обсягом інформації, скільки вміти самостійно набувати нові знання, використовуючи всю різноманітність інформаційних ресурсів, зокрема друковане слово, аудіо- та відеоматеріали, електронні мережі.

Отже, педагог змушений постійно поновлювати власний професійний, загальнокультурний та навчально-методичний рівень, а керівники навчальних закладів повинні розвивати в ньому сталий інтерес до пізнання нового, забезпечити механізмами самостійного здобування нових знань.

Таким чином, з появою комп'ютерних технологій суттєво змінюють не тільки форми й методи навчання, але й підходи до виховання особистості. Процес використання сучасних комп'ютерних технологій у повсякденному житті готує молодь до реальної і потрібної суспільству трудової діяльності, формує в неї позитивне ставлення до засобів нових інформаційних технологій, переконаність в ефективності цих технологій навчання та виховання. Відомо також і те, що чим раніше дитина починає працювати з комп'ютерними засобами, тим швидше вона долає психологічний бар'єр, що виникає між традиційними формами, методами й засобами навчально-виховного процесу й навчанням із застосуванням комп'ютерних технологій.

Зважаючи на особистий досвід роботи в цьому напрямі, слід зазначити, що підготовка викладача з використання інформаційних технологій має ряд особливостей. По-перше, швидкий розвиток технологій потребує не тільки формування певного рівня підготовки викладача до їх використання, а й постійного підвищення кваліфікації в цій сфері. У свідомості викладача необхідно сформувати розуміння та готовність до самоосвіти й постійної перепідготовки [2, с. 10]. По-друге, викладач у нових умовах має вміти трансформувати навчальний процес, модернізувати наявні форми та методи навчання щодо застосування комп'ютерів та програм, розробляти нові ефективні організаційні та навчальні моделі. По-третє, викладач має не

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

тільки залучати учнів до використання інформаційних технологій у рамках його предмета, а й орієнтувати їх на використання сучасних інформаційних та інтерактивних засобів навчання в самоосвіті, позашкільній роботі, підготовці до олімпіад, конкурсів тощо.

Література:

1. Баловсяк Н.В. Історико-педагогічний аналіз виникнення поняття «інформаційна компетентність» // Матеріали III МНПК «Динаміка наукових досліджень – 2004». – Дніпропетровськ, 2004. – Том 25. – С. 12.
2. Гендина Н.И., Колкова Н.И., Скипор И.Л. Информационная культура личности: диагностика, технология формирования: Учебно-методическое пособие. Ч.1. – Кемерово : КемГАКИ, 1999. – 146 с.
3. Гуревич Р.С. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень : Зб. наук. праць / За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало. – К., 2003. – С. 354–360.
4. Зайцева О. Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий: дис. ... канд. пед. наук. – Армавир, 2002. – 169 с.
5. Крапівіна О.В. Підготовка студентів педагогічних спеціальностей до розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційних комп'ютерних технологій // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. : у 2-х ч. – Вінниця : ДОВ Вінниця, 2002. – Ч.І. – Вип. 2. – С. 220–226.
6. Семёнов А. Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании / А. Л. Семёнов. – М. : Изд-во МИПКРО, 2000. – 12 с.
7. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.